

A black and white photograph showing the hands and forearms of two athletes. Their hands are clasped together, and their fingers are wrapped with white athletic tape. The background is dark and out of focus, showing parts of their white athletic attire.

Pelota

Statens Filmcentral

Pelota

Instruktion: Jørgen Leth

Manuskript: Ebbe Traberg, Klaus Rifbjerg og Jørgen Leth

Research: Ebbe Traberg

Kamera: Dan Holmberg

Stills: Georg Oddner

B-kamera: Xavier og Ole John

Lydoptagelse: Morning Pastorok

Lydredigering: Niels Arild Nielsen

Klip: Franz Ernst

Musik: Ennio Morricone

Produktion: Ole John

Medvirkende: Antano III, Retegui II, Berasaluce IV, Jean-Pierre Laduche, Joseph Laduche, Cipriano Ruiz, Cipriano Ruiz jr., Tolosa, Atano X, m.fl.

Tak til Enrique Bidarte, Astelana Frontonen i Eibar.

Tak til vore venner bookmakerne og til publikum.

Tak til impresarioen Jose Maria Ugarte, som sørgede for de rigtige kampe på de rigtige tidspunkter.

Tak til Hotel Londres, San Sebastián.

Optaget on location i de baskiske provinser, oktober 1982.

Produceret af Statens Filmcentral og Danmarks Radio hos John & Leth Film, 1983.

Udlejning: Statens Filmcentral.

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis i forbindelse med forevisning af filmen. Henvendelse til Statens Filmcentral, Vestergade 27, 1456 København K eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.

Lay out: Kjeld Brandt. Trykt hos Frede Rasmussen, København.

Udgiven af Statens Filmcentral, 1984.

Pelota

Af Ebbe Traberg

Det er en kendsgerning, at bookmakerne (los corredores) udgør et aldeles uundværligt element på de nordspanske frontoner, hvor man finder den eneste legitime form for hasard i Spanien. Og selvfølgelig indbyder *la pelota* til pengespekulationer i den helt store stil, hvilket af mange ikke-implicerede betragtes med afsky og foragt, men for spillers tilhængere blot udgør en charme mere. Man indfinder sig for »at sætte slanterne på højkant« (jugarse la pasta), det hører nu en gang med, men når det for alvor brænder løs nede på banen, giver man imidlertid gerne pokker i de forbandede pesetas og alt, hvad en indsats indebærer af farer og fristelser, for i stedet at give sig den sindsoprivende underholdning i vold. Først og fremmest kommer man nemlig for at se sport, og det af en slags, som man ikke nyder magen til på hele kloden.

Pelota a mano betyder ordret oversat »håndbold«, men bør ingenlunde forveksles med det dekadente holdspil, som vi kender under den betegnelse. Næh, navnet dækker over, hvad jeg vil vove at kalde den mest barske og krævende idrætsgren af samtlige eksisterende. End ikke de krav, der

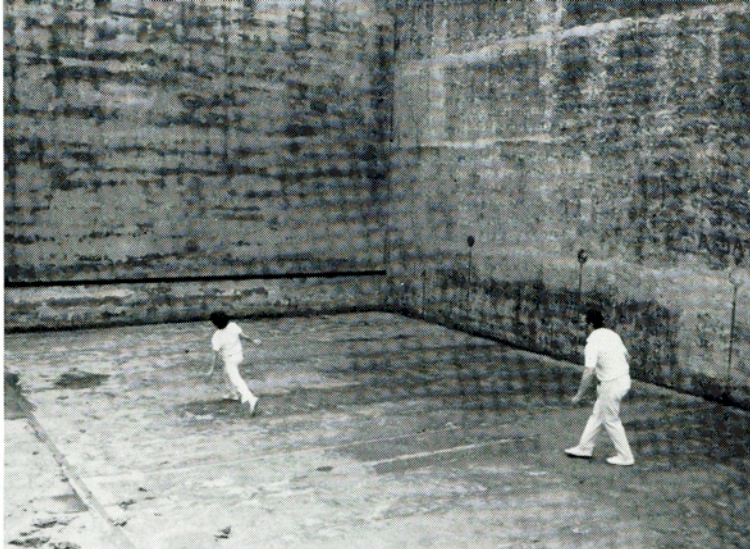
stilles til cykelrytterne på de sydeuropæiske bjergetaper, står mål med, hvad *los pelotaris* byder sig selv. Alene de professionelle kan stå distancen (derfor bliver pelota-spillet, trods et behjertet forsøg i Mexico, nok aldrig en olympisk disciplin) og kun et fåtal er hårdføre nok til at kunne klare sig i konkurrencen med værdighed gennem en årrække. Men de findes, og jeg skal vende tilbage til dem.

Bag det hele ligger en lang, rig tradition fuld af en grænseløs masse myter og mystik, der rækker mange slægtled tilbage i tiden. Spillet fandt for adskillige årtier siden sin definitive form og er forlængst ophørt med at udvikle sig. Det hviler i dag i faste og klare rammer, følger enkle og fuldkomne regler og rummer, sin statiske karakter til trods, dog så mange aspekter, at det aldrig forekommer monotont. Mærkeligt, at denne sport aldrig i nævneværdig grad har formået at brede sig ud over de baskiske provinser snævert afstukne grænser, thi i sammenligning med den er andre boldspil, for eksempel tennis, for så at sige intet at regne, i hvert fald fra et tilskuersynspunkt. En plausibel forklaring er vel, at baskerne er bygget af et tømmer og udstyret med en mentalitet,

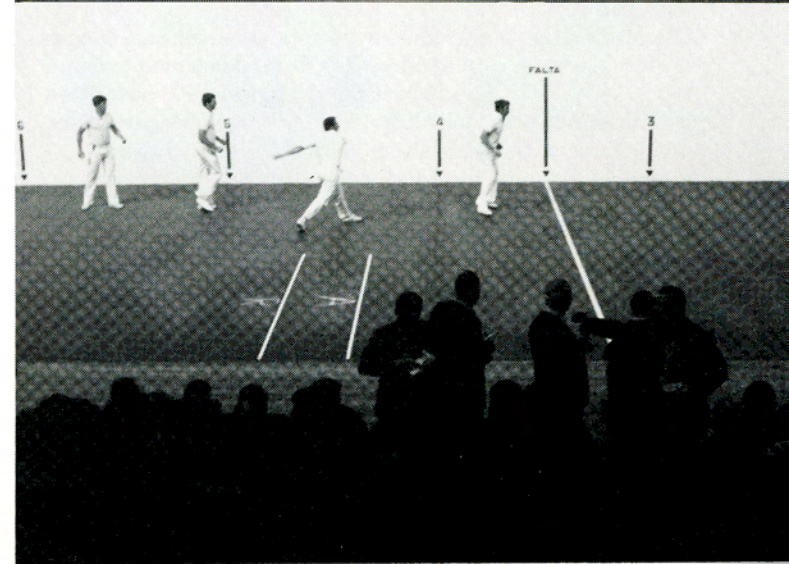
som man forgæves må søge paralleller til hos andre racer og folkeslag.

Der findes flere forskellige varianter af det baskiske boldspil, men det er ikke min sag at redegøre for dem, ej heller at beskrive *la pelota a mano*, som dette handler om, i samtlige historiske og tekniske detaljer. Det må være tilstrækkeligt her at fremhæve visse af disciplinens fundamentale træk og regler.

Banen (*la cancha*), af cement, er 30–50 meter lang, 8–10 meter bred og afgrænses for begge ender og til venstre af 8–10 meter høje vægge. Grænsen til højre angives ved en kridtstreg, og rummet mellem denne og publikum (*la contracancha*) skal minimalt være 4,50 meter bredt. Spillefeltet er delt op i en halv snes *cuadras* à 3,50 til 4 meter. De forreste fire kaldes populært for *las cuadras alegres*, og det er dér, det mest levende og dramatiske spil foregår. Der serves fra felt 4 med varierende afstand alt efter styrkeforholdet, som afgøres af dommeren. Den servende slår efter et langt tilløb bolden i jorden fra den markerede afstand i felt 4, sender den mod forreste endevæg for at lade den lande mellem felterne 4 og 7, hvorpå modstanderne sender den tilbage mod væggen forude. Siden spilles der frit, idet holdene skiftes til at slå til bolden efter opspringet. Dog er det tilladt at flugte. Lander serven bag felt 7, tages den om én gang, men er den derimod for kort, betyder det point til modparten, hvis tur det da er til at serve. Forreste endevæg afgrænses for neden, cirka 1 meter over gulvet, af en 10 centimeter bred blikstrimmel. På samme måde angives topgrænsen på ende- og sidevæg. Rammes blikket, hvilket kan høres, betyder det tabt point. Det er tilladt, omend uhyre vanskeligt at sende bolden fra forreste mod bageste endevæg,

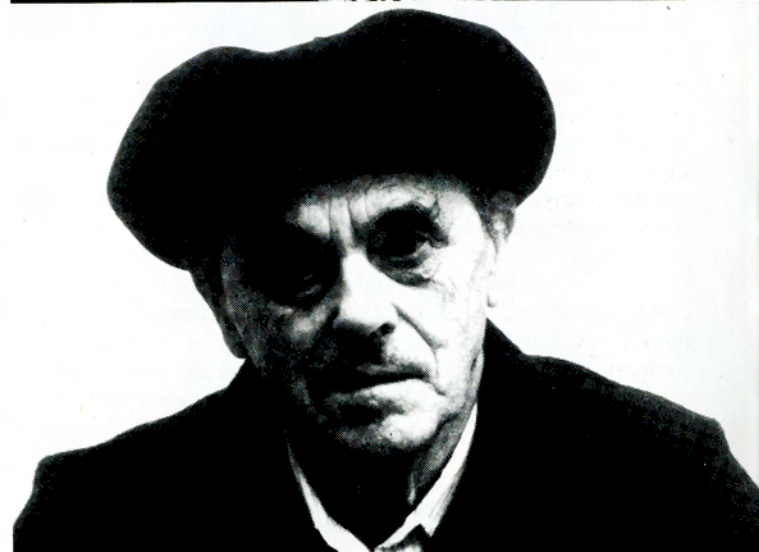
før den rammer gulvet (*rebote*) og ligeledes at sende den fra sidevæg mod forreste endevæg (*dos paredes*). En bold er også »god«, hvis den rammer på den rigtige side af kridtstregen til højre for spillerne og derfra springer ud blandt tilskuerne. Selve den massive, stenhårde bold, der vejer 101–105 gram og måler min. 63 og max. 66 millimeter i diameter, består af en kerne af flettet, tæt sammenpresset gummi (cirka $\frac{1}{3}$ af den samlede vægt) pakket ind i et tyndt lag uld eller bomuld og dækket af to stykker solidt læder, der er skåret som otte-taller og syet sammen. Ifølge reglementet (art. 12) kan boldene være nye eller brugte eller reparerede og ligeledes »levende« eller »døde«. Den part, der erobrer serven, har ret til at skifte bold, men samtidig pligt til at aflevere denne til kontrol hos modstanderne, inden spillet genoptages. Der spilles til 22, og hver tabt eller vunden bold betyder point. En kamp kan kun afbrydes i tilfælde af, at en af spillerne går i stykker under spillet. Sker det, betales en vis procentdel af de blandt publikum indgåede væddemål (*apuestas*), alt efter tidspunktet for uheldet. Den såkaldte »håndsyge«, »ondt i hænderne«, (*mal de manos*) anerkendes ikke som skade (art. 74). Dommeren, der støttes af to linjevogtere anbragt ud for felterne 4 og 7, er almægtig, og spillerprotester i tvivlsspørgsmål, som er yderst sjældne, er øjeblikkelig og inappelabel diskvalifikationsgrund. En bold spilles kun om i to tilfælde: ved uforsætlig obstruktion, og hvis en bold rammer en modstander og derefter går korrekt mod endevæggen. Der spilles to mod to, rød contra blå. – Spillerne er klædt i hvidt: langærmede skjortebluser, lange bukser og tennissko. Om livet bærer de et smalt bælte, rødt eller blåt. Et hold (*una pareja*) består af en forward (*delantero*) og en back (*zaguero*), der har fuld bevægelsesfrihed. Der slås til bolden med den

nøgne håndflade, som det kun er tilladt at beskytte med plaster. I vintermånederne foregår spillet indendørs, i sommerhalvåret udendørs. Der eksisterer ingen egentlig turneringsordning for de professionelle pelotaspillere. Kampene sammensættes af baneledelsen eller unionen, og en sejr indebærer i intet tilfælde bonus. En gang om året spilles der om Spaniemesterskabet, en cuprunde hvor de ti bedste spillere mødes enkeltvis (*mano a mano*). Disse kampe afvikles i løbet af årets fire første måneder, og finalen, hvortil det foregående års mester har direkte adgang, finder sted på Anoeta-frontonen i San Sebastián den anden søndag i maj. I år fandt opgøret, der regnes for sæsonens absolutte højdepunkt, dog ikke sted, da titelindehaveren Lajos i et forsøg på at få kampen udsat indsendte en lægeattest, som ikke blev godkendt af unionsledelsen, hvorfor den anden finalist Retegui, som var *campeon* i 69 og 70, vandt mesterskabet uden kamp.

Af andre vigtige begivenheder i pelota-sæsonen kan nævnes de store stævner, som arrangeres i forbindelse med byfesterne i f.eks. Vitoria, San Sebastián og Logroño. På visse store frontoner med plads til 3000–4000 tilskuere (Vergara, Pamplona, Vitoria, San Sebastián, Tolosa) spilles der kampe mindst én gang om ugen det meste af året. Billetpriserne svinger mellem 100 og 150 pesetas (ca. 10–15 kr.), og det er normalt, at frontonerne kan melde udsolgt.

Alle de myter, legender og anekdoter, som det vrimler med på frontonerne, kendes udelukkende gennem mundtlig overlevering. Historien er fuld af heroiske skikkelser, og arven efter dem tages op fra generation til generation. Der står ærefrygt

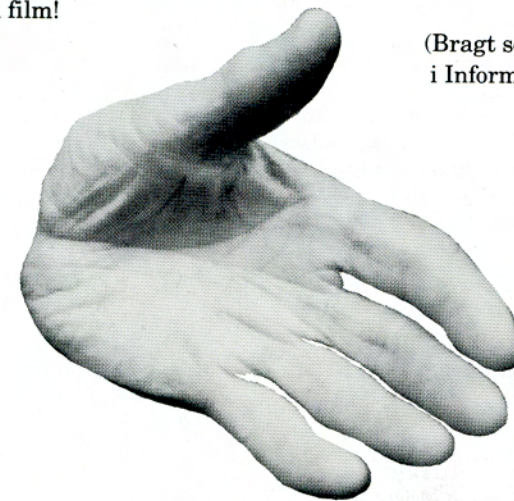
om de store, uforglemmelige *pelotaris* fra tyverne, trediverne og fyrrerne, men jeg vil nøjes med her at nævne nogle af nutidens stjerner, som har domineret i den halve snes år, hvor jeg har haft lejlighed til at følge spillet.

Lad os skruе tiden nogle måneder eller år tilbage. – Sommeren går på hæld, vi nærmer os den sidste tredjedel af september. Logroño lokker med sin ferie, og pludselig kommer ugen, da hundredvis af mænd over hele baskerlandet stryger siestaen, tager deres biler og begiver sig mod hovedstaden i La Rioja. Kun ét har de tanke for: pelota! Mødested: Fronton Adarraga. Tidspunkt: kl. 19,30. Kvarter over syv er der tykt med mennesker uden for den røde bygning, der ligger indrammet af grønne sportsanlæg på den anden side af Ebro. Man kender ansigterne igen fra års fælles glæder og lidelser, for vi er et trofast publikum. Spillerne er forlængst forsvundet ned i omklædningsrummet med deres små kufferter. Ingen har antastet dem, for man snakker ikke med dem før en kamp, selv om man kender dem ud og ind. Men sker det, at man trykker dem på næven, vil man erfare, at deres håndflade er ét stort, forlængst lægt sår, over hvilket der har dannet sig en tyk, læderagtig skorpe. Lidt efter går de i gang med at varme op, og bookmakerne tager langsomt fat på at lodde stemningen. Og for et sydende, tætpakket tilskuerrum begynder kampen, et drama der vil vare en halv, en hel, måske halvanden time.

Det tager tid at leve sig ind i denne verden. Jeg husker den aften i Haro for år tilbage (1961?), da jeg så den lille barber for første gang. Dengang var han endnu på toppen, blændende og suveræn, sikker på hænder og ben og i besiddelse af de

berømte øjne i nakken. Jeg var målløs, følte mig som en klodset fremmed på lurfødder. Barberito, han havde anderledes greb om tilværelsen. Hvilke rødder! Selv var han jo en rod med en rodet tilværelse... Men hans inspiration fik ham til at træde frem som en vidunderlig kunstner, og senere har jeg hørt folk fortælle om hans bedrifter i timevis. F.eks. den uforglemmelige gyser i Tolosa vinteren 1954. Ogueta, det største talent der dukkede op i 50'erne, havde sammen med Tapia I skaffet sig en føring på 21–4! Modstanderne – den nybagte mester Barberito I og Azcárate – var til grin. Men i løbet af en halv times sejpineri og nervekrig lykkedes det dem, især takket være Barberitos geniale spil fremme på banen, at vende kampen og hale sejren hjem. En præstation, som stadig kaster glans over den lille barber, selv om han i dag – nær de 45 – kun er en skygge af sig selv. Der var også dengang i Lequeltio, da Soroa... Der er stof i pelota til mange flere artikler. Til en bog. Ja, bedre endnu: til en film!

(Bragt som kronik i Information, 1972).

Vinkelmur:
fire hvidklædte mænd
to mod to
i spil:
dybe hurtige hug
frem i luften
med hænderne:
lange vandrette bolde
der suser lavt
og brækker
før det tørre smæld
mod endevæggen
skruer
og falder skævt nedad
til uberegnelige opspring
på cementgulvet:
den stiplede rytme:

de tunge pauser:
stilheden
midt i den rituelle støj:
det nedkæmpede raseri
nerverne under roen
og det fælles had:
pointerne der hober sig op
hos nummermanden
og får odds til at veksle
mellem rødt og blå:
så pludselig
ved tallet to og tyve
sejren
og nederlaget
og sparket ud i ingenting.

Ebbe Traberger